

Posudek bakalářské práce

Kryštofa Sýkory

„Věda, teologie a Dawkinsův bůh“

Motivem k volbě tématu byla vlastní zkušenost autora – osobní rozhovory, při nichž se setkal s údivem, že studuje teologii, a argumentací vycházející z tezí Richarda Dawkinse. Autorovo přiznané východisko je apologetické (s. 7).

Práce je velmi podrobně strukturována do mnoha oddílů a pododdílů, přičemž první polovina textu je věnována historickému přehledu vztahu vědy a víry, část druhá fenoménu tzv. nového ateismu, zejména pak Richardu Dawkinsovi a polemice, kterou s ním vedl teolog Alister McGrath. Studii zakončuje Kryštof Sýkora závěry a podněty, uspořádanými do jednotlivých bodů.

Autor se opírá zejména o zahraniční zdroje (např. dílo fyzika a teologa Iana Barboura, fyzika Lawrence Krausse, biologky Jane Goodallové), ale nechybějí ani některé české tituly (např. od cestovatele Miroslava Stingla či fyzika a autora monografie o Mikuláši Koperníkovi Vladimíra Štefla). Kryštof Sýkora využívá i internetové zdroje – čerpá např. z rozhovoru Alistera McGratha s Richardem Dawkinsem nebo z Dawkinsova filmového dokumentu s výmluvným titulem *Kořen všeho zla (The Root of All Evil)*.

Výrazným rysem předložené bakalářské práce je samostatné promýšlení tématu a formulování vlastních hypotéz a závěrů. Nejde tedy o práci čistě deskriptivní. Naopak je plná úvah a v některých pasážích nese spíše znaky odborného eseje než „strohého“ akademického textu. Takový přístup má nejen pozitiva (z nichž nejvýraznější je právě autorova samostatná reflexe tematiky), ale i určitá úskalí. Zatímco některé autorovy pohledy jsou neotřelé a vnášejí do problematiky zajímavou perspektivu – jako tehdy, když srovnává pojetí zla u Dawkinse a křesťanskou nauku o hříchu (s. 39) nebo když při interpretaci Dawkinsova vlivu využívá teorii sociologa Elihu Katze (s. 31) –, jiné jsou diskutabilní či příliš paušální. Při čtení textu tak vyvstávají otázky typu:

- Hodnotíme kvalitu vztahu „vždy podle subjektivních emocionálních kritérií“ (s. 8)? Neexistuje tedy žádná racionální analýza těchto vztahů?
- Zbavíme-li se ideje Boha, povede to skutečně automaticky k tomu, že se zbavíme „části svých schopností, které stojí za naši evoluční výhodou“ (s. 10)?
- Docházelo k častému úpadku náboženství „v souvislosti s mísením se světskou mocí“ (s. 11)?
- Je opravdu odtržení od „jednu přijatých náboženských tradic ... známkou selhání paradigmatu“ (s. 17)?
- Jsou etické hodnoty spjaty pouze s křesťanskou civilizací? Může její úpadek vést ke „globální rezignaci na etické principy“ (s. 17)?

- Musel se v období patristiky odchylovat určitý výklad od hlavního vykladačského proudu, aby byl brán v potaz a přispěl k případnému zpřesnění interpretace Písma (s. 18)? Nebyl celý proces složitější a neexistovalo vždy více souběžných interpretací?
- Vyučují se na střední škole poznatky přírodních věd „dle nějaké zjednodušené verze, která již stovky let neodpovídá současnému stavu poznání“ (s. 25)?
- Byl název filmu *Inherit the Wind* přeložen do češtiny (jako *Kdo seje vítr*) „v duchu socialistických hesel“ (s. 33)? (V originálu je název aluzí na biblický text [Př 11,29a: „Kdo rozvrací svůj dům, zdědí vítr...“] a překlad narážkou na jiný biblický oddíl [Oz 7,8a: „Zaseli vítr, sklídí bouři.“])
- Je popírání zbožnosti „popíráním lidskosti samé“ (s. 43)?

Druhá a poslední uvedená otázka souvisí s tezí, které se skrývá za autorovou koncepcí, totiž přesvědčení, že člověk je tvor přirozeně náboženský, že náboženství je tím, co jej odlišuje od zbytku tvorstva, a dělá tedy člověka člověkem. Toto přesvědčení sice najdeme v teologické i mimoteologické tradici, avšak není prosto problémů. Jedním z nich – pokud budeme s touto tezí souhlasit – je samotná definice toho, co je náboženství. Nebylo by mezi náboženské fenomény možné zařadit například i státní ateismus v Sovětském svazu, spojený s kultem osobnosti? Tedy onen ateismus, který uvádí McGrath, a spolu s ním i Kryštof Sýkora, jako protiargument v polemice s Dawkinsovým prosazováním nenáboženskosti? Takové úvahy by vnesly do předložené bakalářské práce perspektivu, která by se vymanila z jednoduchého schématu ateismus – explicitně formulované náboženství/víra.

Podobně by bylo možné se tázat, zda je dostatečné konstatovat, že představa procesu evoluce bez Boha nekoliduje s mnohými agnostickými či křesťanskými pohledy na Boha (s. 37). Teology sdílená představa Boha jakožto Stvořitele totiž vede také k otázce, jak Bůh působí, jakým způsobem ono stvořitelské dílo konal a koná. Výše uvedená teze může proto působit jen jako vyhnutí se problému.

Je ovšem zřejmé, že autor nemohl řešit na omezeném prostoru bakalářské práce všechny jednotlivosti, které by mohly vést k roztříštěnosti. Při širokém záběru, který si zvolil, je třeba naopak ocenit, že se mu podařilo vyhnout některým zjednodušujícím představám, jako například názoru, že podle Dawkinse jsou lidé pouze stroje ovládané geny (viz s. 32), nebo myšlenkou, že mezi přírodními vědami a vírou existuje jednoznačný vztah. Ačkoli Kryštof Sýkora záměrně nepostupuje typologicky, tj. rozčleněním tohoto vztahu do různých kategorií, jak to činí například Ian Barbour, dochází na základě historického přehledu k analogickému závěru – daný vztah je pestrý a komplikovaný. Autor neskouzne ani k černobílému vidění, pouhé kritice Dawkinsových názorů, potažmo pozic nových ateistů, a oslavě náboženství. Na jedné straně si je vědom toho, že také v rámci křesťanství existují „i značně konzervativní a rigidní názory s velkým množstvím stoupenců“, na straně druhé Dawkinsovy argumenty chápe jako „příležitost k tomu, jak oprášit staré argumenty, připravit si nové, moderní a ujasnit si pozici církve“ (s. 45).

Po formální stránce je práce psána kultivovaným jazykem a je přehledná, ačkoli někdy, například v historickém přehledu, působí jednotlivé kapitoly disproporčně (např. velký prostor vyhrazený životu Mikuláše Koperníka – ač autorem zdůvodňovaný – či biblickým dokladům (s.

12–16) oproti pozornosti věnované období osvícenství) a závěru by slušelo lepší celkové propojení.

Závažnější nedostatky jsou patrné v dalších oblastech práce:

- Časté chyby v čárkách, zejména v delších souvětích – např. „Další příklad, kdy nám věda dokládá [lépe: „podává“] zajímavé důkazy o lidském vývoji je z oblasti zoologie“ (s. 10); „Jistý vzdělaný člověk, mající moc a vliv, kterému není lhostejné církevní učení podá...“ (s. 18); „Tomu, co je nové se obvykle...“ (s. 24); „Od roku 2004 začíná jeho polemika s novým ateismem od roku 2007 polemika...“ (s. 35); „Takových případů, kdy evidentně talentovaný mladý vědec dramaticky změnil obor nebývá mnoho...“ (s. 35).
- Nesjednocené uvádění bibliografických údajů v poznámkách pod čarou – v některých případech je doplněn rok vydání knihy (např. pozn. 1, 2, 3), zatímco v jiných chybí (např. pozn. 4, 5, 6); rok vydání je uváděn někdy bez závorky, jindy se závorkou (pozn. 15, 31).
- Nesjednocené jsou i údaje v Seznamu použité literatury – autor někdy uvádí místo vydání díla, jindy ne, v některých případech dokonce chybí jak místo vydání, tak název vydavatele.
- Na některých místech je text na pravé straně špatně zarovnan do bloku (např. „léčení nemoci“ – s. 9; „lidské poznání jako metody“ – s. 11; „byla projednávána na“ – s. 21; „v tomto období zaujímala“ – s. 24)
- Mezi ojedinělé nedostatky patří chyby v uvozovkách (např. ve větě „Mluv k Izraelcům: Nebudete jíst žádný tuk z býka ani z ovce a kozy“ – s. 14), nadbytečná slova („účelem je získat pravdivý a obraz...“ – s. 3), citování bez uvedení odkazu („... aby mohla sloužit jako jednotka přírodního výběru“ – s. 31) apod.

Shrnutí a závěrečné hodnocení:

Kryštof Sýkora v práci prokázal schopnost samostatného a tvůrčího myšlení i nakládání s relevantními zdroji. Podařilo se mu splnit cíle, které si stanovil v úvodu, a to i přes široce vytčené téma. Vyhnul se některým klišé, ale některá jeho tvrzení jsou přinejmenším diskutabilní. Po jazykové stránce je práce dobrá, bohužel však trpí řadou formálních nedostatků. Po zvážení silných i slabších stránek bakalářské práce Kryštofa Sýkory navrhuji celkové hodnocení stupněm C.